

ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ”

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ф.н. Сево Делчев Явашчев,
ръководител катедра в Университета по библиотекознание и
информационни технологии, адрес: София 1784, Бул. „Цариградско шосе“, №
119, тел. 0888 73 96 69

на дисертационния труд на майор инж. **Живко Добрев Желев**

На тема **„Усъвършенстване участието на въоръжените сили на
Република България в информационни операции в многонационална
среда”**,

представен за придобиване на образователната и научна степен
„доктор”

Област на висше образование: 9. Сигурност и отбрана

Професионално направление: 9.2. „Военно дело“

София, 2014

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Въоръжените конфликти в края на XX и в началото на XXI век по убедителен начин доказват, че в бъдеще за успеха на дадена операция вече няма да е достатъчно превъзходството в оръжие, бойна техника и личен състав (в количествено и качествено отношение). За тази цел ще трябва също активно и ефективно да се въздейства върху съзнанието, чувствата и емоциите както на противниковия личен състав, така и на населението от противостоящата държава. Т.е., ще е необходимо съвместното използване на възможностите на електронните оръжия, на компютърните мрежови операции, на психологическите операции, на операциите за дезинформация и дезорганизация и операциите за сигурност) с цел разрушаване, разложение или непозволяване на противника да вземе адекватни решения, осигурявайки в същото време реализирането на собствените решения.

Опитът от въоръжените конфликти показва, че и най-мощната военна групировка не е в състояние да води ефективни бойни действия без използването на информацията като оръжие. Това е причина в НАТО, а и в армии на съюзни и други държави да се разработят поредица от регламентиращи документи, което е достатъчно доказателство, че информационната война не е фантастика, а реалност. Т.е., вече става ясно, че информацията може да бъде както цел, така и оръжие.

С развитието на информационните технологии и тяхното масово използване в различни области на човешката дейност, вкл. и във военната сфера, се появяват такива нови понятия като: „информационно влияние“, „информационна борба“, „информационна война“, „информационна кампания“, „информационна операция“ и др. Тези понятия стават популярни и у нас, широко се използват в ежедневната дейност на учени, политици, общественици, журналисти и експерти в областта на националната ни сигурност. Но, поради отсъствието на общоприет понятиен апарат, те

употребяват тези термини според своите разбираня, което не винаги е коректно.

От 2004 г. Република България е член на НАТО и формирования от Въоръжените сили участват в многонационални операции, провеждани от Алианса. Това налага необходимостта от интегриране на националните ни способности с тези на съюзниците, включително и участието в информационни операции в многонационална среда. Въпреки че отделни автори в свои публикации частично засягат проблема за използването на информационните операции, до този момент той не е цялостно разработван.

Всичко това прави въпросът за информационните операции, тяхното планиране и провеждане, актуален, както от теоретична, така и от практическа гледна точка. С неговото разрешаване се е заел авторът на настоящия дисертационен труд.

Темата на дисертацията е формулирана коректно и има пълно съответствие между нея и съдържанието на разработката. Коректно са формулирани и научният проблем, работната хипотеза, целта и задачите за нейното постигане, както обекта и предмета на изследване. Това е предпоставка за постигнатите от докторанта резултати в дисертацията.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави с изводи след всяка, общи изводи и предложения, заключение, списък на използваната литература и приложения. Наименованията на главите и параграфите към тях са формулирани ясно и дават основание да се изследват заявените от докторанта проблеми. Изводите след всяка глава, както общите изводи в края на дисертацията и нейното заключение доказват възможностите на майор Живко Желев да обобщава и синтезира изследваната фактология, а предложенията и препоръките, които прави са доказателство за креативното му мислене.

Докторантът по убедителен начин доказва в изследването си, че информационни операции могат да се реализират както в хода на непосредствено водени от войските бойни действия, така и без тях. Във всеки случай обаче, информационната операция е явление многообразно, предполагащо осъществяването на комплекс от мерки както от политически и идеологически характера, така и военен.

Използваните от дисертанта научни методи също са предпоставка за постигането на формулираната цел. Те намират приложение в хода на изложението на дисертацията. Удачни са ограниченията, които той прави, за да не се създаде погрешно впечатление, че се е заел с цялостното решаване на проблем, който е в компетенциите на други институции и органи.

Общият обем на дисертацията е 207 страници, а структурата на дисертационния труд, начинът на изложеното в него, стилът на писане и постигнатите резултати напълно съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав във Военна академия „Г. С. Раковски“.

3. Характеристика на научните и научноприложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Разработен е Модел за работа на Групата за координиране на информационните операции в процеса на планиране на съвместните операции, който е апробиран по време на щабна тренировка на тема „Планиране на операция за поддържане на мира”, в периода 02-05.12.2013 г. със специализантите от Стратегическия курс във факултет „Национална сигурност и отбрана”. Предложеният модел предлага конкретни стъпки, подходи и описва дейностите при планиране на информационните операции на оперативното ниво, успоредно с процеса на планирането на съвместната операция и осигурява ефективност и качество в работата и подпомага максималното интегриране на информационните операции в операциите на съвместните оперативни сили. Към този модел могат да се направят бележки,

препоръки, но той е доказателство за възможностите на докторанта и способността му да генерира идеи, чрез които да се решават проблеми (Приложение 11).

При съпоставката между инструментите и техниките (елементите) на информационните операции, съгласно Доктрината за провеждане на операции НП-3/2013 г. и публикацията на САЩ Joint Publication 3-13, Information Operations, 27 November 2012, е използван сравнителният метод на изследване, което му позволява да съпостави предимствата и недостатъците на разглежданите елементи в наши регламентиращи документи с тези на САЩ и НАТО (Приложения 1 и 2).

От дисертационния труд на майор Желев става ясно, че ще е неправилно да се твърди, че информационното осигуряване на военните операции, винаги има един и същ характер и едва ли не се провежда по установен шаблон. При добра организация, то ще се провежда поетапно, но съдържанието и целите на всеки от етапите могат да се променят, в зависимост от особеностите на провежданата операция.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Направената в дисертационния труд характеристика на информацията и нейното използване от въоръжените сили дава основание да се констатира, че докторантът е добре запознат с особеностите на информацията, с нейното място и значение за организирането и провеждането на информационните операции.

Голяма част от съдържанието на дисертацията е подходящо онагледено, което е предпоставка за използването му и като учебно пособие и цикъл от лекции за слушателите от Военната академия.

Направени са обосновани предложения и препоръки за структурното осигуряване на информационните операции, чрез създаване на Център за информационни операции към Щаба по отбрана. Предложени са

структурните елементи на Центъра и техните основни функции, но щеше да е добре, ако беше предложен и състава на тези структури.

Предложените Алгоритъм за планиране на информационните операции на оперативно ниво, примерният доктринален шаблон за използване на силите и средствата на противостоящите сили, както и Моделът за работа на Групата за координация на информационните операции в процеса на планиране на съвместната операция имат сериозен практико-приложен принос и обогатяват теорията и практиката при бъдещо тяхно внедряване.

По този начин са предложени конкретни стъпки, които трябва да се извървят, за да се промени отношението към информационните операции и да се повиши оперативната съвместимост на формированията от българската армия при участието им в многонационална среда.

Направени са и конкретни практико-приложни предложения, на базата на критичен анализ на състоянието на проблема към днешно време: създаване на структури, комплектуване с подготвен състав да участва в информационни операции, промяна на учебните планове във Военна академия и пр. (с., 130). Целесъобразното предложение тематиката по същността, съдържанието, основните техники и инструменти, както планирането и провеждането на информационните операции, да бъдат включени в учебните програми на слушателите и специализантите от Военна академия в отделен модул може да бъде продължено и конкретизирано като се предложи и конкретна тематика за този модул, въпреки че проблематиката за информационните операции е достатъчно значима и перспективна, за да има и самостоятелна учебна дисциплина.

Самостоятелните разсъждения на автора, както предложенията и препоръките, които той прави в дисертационния труд, ми дават основание да не се съмнявам в автентичността на авторството на постигнатото от него.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

По темата на дисертационния труд докторантът има три самостоятелни публикации, две от които са под печат. В тях той отразява някои от основните тези, застъпени от него в дисертацията. Същите са публично представени на авторитетни научни форуми у нас, което дава възможност те да бъдат дискутирани и съответно защитени от докторанта.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

При разработването на дисертационния труд са използвани 83 източника (28 на кирилица и 55 на латиница). Освен специализирани литературни източници на наши и чуждестранни автори, списъкът включва 9 национални и над 20 чуждестранни регламентиращи документа, третиращи проблеми на информационните операции.

Докторантът познава не само публикациите по проблемите на информационните операции, но и такива, които на пръв поглед нямат отношение към темата на дисертацията, но задълбоченото им разглеждане дава основание да се направят изводи и препоръки, отнасящи се и за тях (Дисертационен труд за присъждане на научна степен „Доктор на науките” на полк. доц. Н. Христов и др.)

Критично е анализирано е присъствието/отсъствието на информационни операции в почти всички регламентиращи документи, излезли до този момент и отнасящи се за ролята и мястото на българската армия и въоръжените сили в сектора „Сигурност”: Стратегия за национална сигурност; Национална отбранителна стратегия; Доктрина на въоръжените сили на Република България и др.

Част от литература в списъка не е посочена в изложението на дисертацията, а в нея има информация, която би позволила на докторанта да анализира използването на информационните операции в различни въоръжени конфликти и да аргументира още по-категорично мнението си по отношение на участието на наши формирования в такива операции и то в многонационална среда.

7. Оценка за автореферата

Авторефератът е разработен според изискванията на Правилника на за развитие на академичния състав във Военна академия „Г. С. Раковски“. По същество той следва структурата на дисертацията и логиката на изложеното в нея съдържание.

8. Критични бележки

При характеризирането на информационната ситуация, предимството и превъзходството ѝ, а и на други места, участието на български формирования в многонационална среда не е достатъчно застъпено. Темата на дисертационния труд предполага да се дадат примери от участието на войски на НАТО, вкл. и на български формирования в мироопазващи операции: бивша Югославия, Ирак, Афганистан и др. Сега се създава впечатление за прекалено теоретизиране на една материя, която е приложена в практиката – наша, на съюзниците и на други държави и армии.

Освен в използваните национални регламентиращи документи (НП-3, НП-5 и др.) има и специална Доктрина за провеждане на информационни и психологически операции НП-3.10, в която подробно е разгледано кога, как и от кого да се използват информационните операции. Не е коректно твърдението в дисертационни труд, че няма национален документ, който да регламентира планирането и провеждането на информационна операция. Тази Доктрина е въведена в действие със заповед № ОХ-832 от 10.12.2013 г. на министъра на отбраната. Друг е въпросът, че поради динамиката на процесите, вкл. и в информационната среда, всеки документ, в т.ч. и Доктрината НП-3.10, е отворен и подлежи на актуализация. В това е приносът на докторанта, че предлага детайлизиране на отразеното вече в тази Доктрина, което след съответното обсъждане може да се включи в един нов вариант на Доктрината, но при всички случаи изложеното в дисертационния труд трябва да се използва в учебния процес на ВА, при коментирането на съдържанието на тази Доктрина.

В дисертационния труд недостатъчно е даден отговор на въпроси като: До каква степен инструментите и техниките в НП-3 и НП-3.10 са взимствани от Joint Publication 3-13, 2012 на САЩ? Има ли адаптация според особеностите на нашите въоръжени сили, задачите им, структурата и пр.? Дейностите при планирането на информационните операции (с. 61-62) са според американския документ, а не според документ на НАТО. Той възприет ли е като универсален, приложен ли е в някои от мисиите на Алианса? Въобще, имало ли е проведена информационна операция с или без участието на българската армия и какви са резултатите от нея?

В дисертационния труд се дефинират понятия, характеристики, сочат се анализи, без да е ясно това мисли на автора ли са или са взимствани от друг автор. Не се посочва на кого са тези анализи, къде са публикувани (с. 4, 6, 9, 13, 15, 22, 35 и др.). Това може да породи съмнение за недостатъчна научна добросъвестност на докторанта.

Необходимо е по-прецизно аргументиране на някои от използваните понятия и твърдения в дисертационния труд:

- всяка война е военен конфликт, но не всеки конфликт е война (с. 4);
- как всеки един от факторите, оказващи влияние върху информационната среда влияе върху информационната среда (с. 25-30)? Те да се свържат с темата на дисертацията. Изложените теоретични постановки са верни, но те могат да се използват за всяка тема, имаща отношение към информацията и информационната среда;
- какъв е съставът на комисията за сертификация, кои са експертите, в коя област (с. 134)? Тази методологията за оценка и приоритизацията на необходимите способности в областта на многонационални съвместни операции може по-детайлно да бъде адаптирана за прилагане при информационните операции.

Тези критични бележки би следвало да се възприемат по-скоро като препоръки за по-нататъшните научни изследвания на докторанта. Част от тях са дискуссионни и могат да се обсъдят както по време на научни форуми, така

и в хода на учебния процес на Военна академия. Те в никакъв случай не омаловажават постигнатото от майор Желев, а само представят още една гледна точка по обсъжданите в дисертационния труд проблеми.

9. Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът смята, че следва да вземе отношение

Нямам непосредствени лични впечатления от дейността на докторанта и научното му развитие. Но на базата на личния отчет за изпълнение на индивидуалния му учебен план, който е приет от обучаващото звено, констатирам, че той активно участва в учебната дейност във Военна академия, издържал е успешно всички изпити от т.нар. „докторантски минимум“, участва като автор в учебника „Оперативно изкуство в съвременни условия“. Тази негова активност и резултатите от нея ми дават основание да съм убеден в научния потенциал на докторанта и в бъдещите негови успехи.

Въпроси към докторанта:

1. Информационните операции могат ли да бъдат настъпателни и отбранителни?
2. Според мащабите си информационните операции могат ли да се класифицират като стратегически, оперативно-стратегически, оперативни и оперативно-тактически?
3. От гледна точка на теорията и практиката на информационните операции, може ли да се говори за „информационна атака“, „информационно сражение“ и „информационен удар“?
4. Планирането и провеждането на информационни операции ръководи ли се от определени принципи?
5. Целесъобразно ли е да се направи пред съответните институции предложение за терминологичен речник, който да стандартизира понятийния апарат в тази област?

10. Заключение

Изложението, изводите, обобщенията и предложенията, които докторанта прави в дисертационния си труд са добре обосновани, съответстващи на действителното положение, а не са съобразени с конюнктурни мотиви и аргументи, за да се харесат на дадени фактори. Те имат конкретен адресант, Министерството на отбраната и Щаба по отбраната и са ново знание в сега съществуващите схващания за използването на информационните операции в многонационална среда и имат практико-приложен характер.

11. Оценка на дисертационния труд

Посоченото в рецензията ми дава основание напълно убедено да дам положителна оценка на дисертационния труд на майор инженер Живко Желев и да гласувам положително за присъждането му на образователната и научна степен „доктор“.

Дата 28.07.2014 г.

Рецензент: проф...../Сево Явашчев/